

U.1998.1669H
TfL1999.7

Indførelse af en dyrkningsfri bræmme på 2 meter langs vandløb og søer ikke ekspropriation.

Statsforfatningsret 31.1 Veje og vand 2.1

Ved en lovændring i 1992 indsattes i vandløbslovens § 69, stk. 1, en bestemmelse om, at dyrkning m.v. i landzone ikke må foretages i en bræmme på 2 meter langs naturlige eller i regionalplanen højt målsatte vandløb og søer. To landbrugsorganisationer påstod som mandatar for indehaverne A og B af landbrugsejendomme beliggende ved vandløb Miljø- og Energiministeriet tilpligtet at anerkende, at vandløbslovens § 69, stk. 1, »er et ekspropriativt indgreb, der kun kan gennemføres mod fuld erstatning«. Allerede fordi det måtte anses for utvivlsomt, at § 69, stk. 1, for en række bredejere indbrar indgreb af så ringe intensitet, at det ikke ville være et ekspropriativt indgreb, kunne påstanden ikke tages til følge, således som den var formuleret. Der var heller ikke i relation til A og B - som begge repræsenterede bredejerinteresser i et typisk omfang - tale om et ekspropriativt indgreb. I denne forbindelse henvises bl.a. til, at der i en meget lang årrække havde eksisteret en vis rådighedsbegrænsning med hensyn til dyrkning m.v. ved visse vandløb og søer, at den generelle udvidelse heraf, som berørte alle bredejere, havde et begrænset omfang, og at indgrebet var begrundet i væsentlige samfundsmæssige hensyn, herunder et ønske om at mindske risikoen for forurening af

1670

vandløb. Ministeriet blev herefter frifundet. (Dissens med hensyn til begrundelsen).[1]

H.D. 21. september 1998 i sag I 498/1996

Dansk Familielandbrug og De Danske Landboforeninger som mandatar for 1. Ole Fuglsang og 2. Jens Erik Nielsen (adv. Mogens Gaarden, Kbh.)

mod

Miljø- og Energiministeriet (Km.adv. v/adv. K. Hagel-Sørensen, Kbh.).

Østre Landsrets dom 18. oktober 1996 (6. afd.)

(Lodberg, Risbjørn, Østerborg).

Under denne sag, der er anlagt den 21. september 1992, har sagsøgerne, Dansk Familielandbrug og De Danske Landboforeninger som mandatar for Ole Fuglsang og Jens Erik Nielsen, nedlagt påstand om, at sagsøgte, Miljøministeriet, tilpligtes at anerkende, at § 100, nr. 2, i Lov nr. 9. af 3. januar 1992 om naturbeskyttelse (§ 69, stk. 1, i Lovbekendtgørelse nr. 404 af 19. maj 1992 om Vandløb) er et ekspropriativt indgreb, der kun kan gennemføres mod fuld erstatning.

Sagsøgte har påstået frifindelse.

Vandløbslovens § 69 fik i 1992 med ikrafttræden den 1. juni 1992 følgende formulering:

»Dyrkning, jordbehandling, plantning, jf. dog § 34, terrænændring, anbringelse af hegn, jf. dog § 29, og opførelse af bygværker må i landzone ikke foretages i en bræmme på 2 meter langs naturlige eller i regionalplanen højt målsatte vandløb og søer. Bestemmelsen gælder dog ikke for isolerede søer under 100 m².

stk. 2. Vandløbsmyndigheden kan i regulativer for offentlige vandløb fastsætte bredden af det areal, det iøvrigt er nødvendigt at råde over ved maskinel udførelse af vedligeholdelsesarbejder, i henhold til § 31, stk. 1.«

Sagen vedrører spørgsmålet om, hvorvidt den citerede bestemmelse er i strid med Grundlovens § 73.

Sagsøgerne:

Ole Fuglsang har siden 1977 været ejer af ejendommen »Hjortnæs«, beliggende Hjortnæsvej 35, Børglum, 9760 Vraa, Vendsyssel. Ejendommens samlede areal er på ca. 250 ha, hvoraf 205 ha er ager. Ejendommen drives med almindelig planteavl (hvede, byg og raps) og en svinebesætning på ca. 115 søer med en produktion på ca. 2.500 slagtesvin årligt. På ejendommen findes tre vandløb, »Klostergården«, »Rørbæk« og »Fuglsig Bæk«. Det samlede »bræmmeareal« udgør ca. 11.400 m², hvoraf ca. 8.400 m² kan anses som egentlig agerjord.

For de pågældende vandløb har der med hjemmel i vandløbslovgivningen i en årrække været fastsat regulativer, der nærmere regulerer dyrkning m.v. af vandløbskanterne normalt med angivelse af en fast bræmme, typisk 1 meter. Ole Fuglsang har i overensstemmelse hermed respekteret et samlet »bræmmeareal« på 4.475 m². Han har beregnet sit gennemsnitlige årlige tab som følge af lovændringen til ca. 2.600 kr.

Jens Erik Nielsen har siden 1976 været ejer af ejendommen »Hannesborggaard«, beliggende Skovsbovej 232 A, 5540 Ullerslev, Fyn. Ejendommens samlede areal er på knap 13 ha. Ejendommen, der er bortforpagtet, anvendes til dyrkning af rug og græs. På ejendommen findes et vandløb, »Bøgeskovbæk«, med et samlet »bræmmeareal« på ca. 1.540 m², hvoraf ca. 1.330 m² er egentlig agerjord. Også for dette vandløb har i en årrække eksisteret et regulativ, der uden angivelse af bestemt bræmme forbyder dyrkning m.v. »så nær vandløbet, at dette beskadiges, vandets frie løb hindres eller vandløbets vedligeholdelse, herunder fyldens oplægning, besværliggøres eller hindres.« Jens Erik Nielsen har i overensstemmelse hermed hidtil respekteret et »bræmmeareal« på 220 m². Han har beregnet det gennemsnitlige tab som følge af lovændringen til ca. 300 kr.

Historik:

Allerede ved Lov nr. 63 af 28. maj 1880 om vands afledning og afbenyttelse var der fastsat regler for offentlige vandløb. Loven indeholdt ikke bestemmelser om beskyttelsesbræmmer, men med hjemmel i loven kunne - og blev - der af hensyn til vedligeholdelse af vandløbene udfærdiget nærmere regulativer herom. Det er under sagen oplyst, at sådanne bræmmer sædvanligvis androg 1 - 2 alen. Loven eller regulativerne indeholdt ikke regler om erstatning, og sådan erstatning er efter det oplyste heller ikke blevet ydet.

Dette system blev opretholdt ved vandløbsloven, Lov nr. 214 af 11. april 1949. I § 101 var indsat en direkte bestemmelse om, at dyrkning m.v. ikke måtte foretages så nær et vandløb, »at dets vedligeholdelse, fyldens oplægning eller tilsynets færdsel hindres.« Med hjemmel i loven blev udfærdiget en lang række regulativer, hvori der af hensyn til vedligeholdelsen af vandløbene blev truffet bestemmelse om faste beskyttelsesbræmmer, typisk på 1 - 2 meter. Heller ikke i disse tilfælde blev der ydet erstatning.

Ved Lov nr. 302 af 9. juni 1982 om vandløb indsattes § 69 med følgende indhold:

»Dyrkning, plantning, jf. dog § 34, opfyldning,

1671

udgravning, anbringelse af hegn, jf. dog § 29, og opførelse af bygværker må ikke foretages så nær et vandløb, at dets vedligeholdelse, fyldens oplægning eller tilsynets færdsel hindres. Vandløbsmyndigheden kan fastsætte nærmere bestemmelser til sikring heraf.«

I § 12 blev indsat bestemmelse om udarbejdelse af regulativ blandt andet indeholdende »beslutninger om friholdelse af arealer langs vandløb, jf. § 69.«

Heller ikke denne lovgivning har givet anledning til erstatning.

I Miljøstyrelsens standardregulativ nr. 23 af 20. juli 1984 blev som pkt. 7 indsat bestemmelse om »På . . . m brede banketter langs vandløbets øverste kant må der ikke uden tilladelse fra kommunalbestyrel-

sen/amtsrådet dyrkes, anbringes hegn eller foretages andet, der kan hindre eller vanskeliggøre vedligeholdelsesarbejdet og tilsynets færdsel.«

I miljøministerens til Folketinget udarbejdede redegørelse af 29. november 1985 om »marginale jorder og miljøinteresser«, FT 1985-86 sp. 3286 ff, tilsigtede ministeren at lægge op til en drøftelse af de initiativer, der bør tages for at varetage miljøinteresser, og han pegede på, at

»regeringen vil tillige, når grundlaget foreligger, overveje nødvendig lovgivning med det sigte, at indføre passende beskyttelseszoner eller -brømmer omkring vandløb, søer og småbiotoper. Formålet er hermed at sikre, at den landbrugsmæssige udnyttelse i og omkring disse områder (herunder gødsugning, sprøjtning og dræning) sker under hensyn til varetagelsen af livsbetingelserne for plante- og dyrelivet samt fiskeinteresser.«

Forhandlingerne i Folketinget mundede ud i en vedtagelse om, at regeringen senere skulle fremkomme med forslag til en samlet strategi på marginaljordsområdet.

I en ny redegørelse af 3. marts 1987 til Folketinget, FT 1986-87, sp. 7962 ff, anførte miljøministeren blandt andet, at »der skal kunne udlægges 6 meter brede brømmer på begge sider af offentlige og større private vandløb«, og at »spørgsmålet om eventuel erstatning overvejes i forbindelse med kommende lovgivning.« I Miljø- og Planlægningsudvalgets beretning af 3. juni 1987, FT 1986-87 till. B sp. 2587 ff, blev angivet, at ministeren vil fremsætte lovforslag til revision af blandt andet naturfredningsloven og vandløbsloven, ligesom ministeren har tilkendegivet, at der i forbindelse hermed nærmere vil blive redegjort for, »i hvilket omfang den enkelte landmand bør kompenseres for tab i forbindelse med udlæg af brømmer og zoner ved vandløb m.v., når dette indebærer, at hidtil intensivt dyrket jord udgår af normal drift.« Et flertal i udvalget fandt, at der skulle »fastsættes regler til etablering af 6 meter brede beskyttelsesbrømmer på begge sider af alle større offentlige samt private vandløb omfattet af naturfredningslovens § 43«, medens man for mindre vandløbs vedkommende pegede på mindre brømbredder. Flertallet udtalte videre, at man måtte overveje spørgsmålet om kompensation til landmænd, »der må lade forholdsmæssigt store vandløbsnære arealer udgå af intensiv drift.«

Miljøministeriet bad den 13. juli 1987 Justitsministeriet om en udtalelse om, hvorvidt forslaget om etablering af 6 meter brede brømmer var i strid med grundlovens § 73 eller kunne gennemføres som en erstatningsfri regulering. I sit svar af 10. august 1987 udtalte Justitsministeriet, at indgrebet efter ministeriets opfattelse havde karakter af en generel, erstatningsfri regulering, idet man i sin argumentation blandt andet henviste til, at indgrebet havde til formål at forhindre miljømæssige skader på de omfattede søer og vandløb m.v. og således tjente væsentlige samfundsmæssige interesser.

Herefter fremsatte miljøministeren den 18. februar 1988 forslag til ændring af naturfredningsloven. Forslaget indeholdt en bestemmelse (§ 43 c), hvorefter ministeren efter aftale med Landbrugsministeren kunne fastsætte regler om beskyttelsesbrømmer. Af bemærkningerne til forslaget fremgik, at forslaget skulle »styrke beskyttelsen af de »våde naturtyper« og effektueres »inden for arealer, der omfattes af aftaler mellem den enkelte landmand og det offentlige om pleje af arealerne, ekstensivering af landbrugsdriften, braklægning eller lignende«. Man henviste herved til det forslag om støtte til braklægning af landbrugsarealer, der var under forbehandling i EF's ministerråd. Videre blev det anført, at der som led i disse frivillige ordninger »vil blive ydet kompensation til den enkelte landmand i overensstemmelse med de for den enkelte ordning gældende retningslinjer«. De generelle bemærkninger indeholdt afsnit om forslagens nærmere betydning for »naturtilstanden« og »miljøkvaliteten i vandlige miljøer«, herunder brømmernes effekt som en bufferzone imellem intensivt udnyttede arealer og vandløb m.v.

Lovforslaget bortfaldt som følge af udskrivning af folketingsvalg.

Den 18. januar 1990 fremsatte miljøministeren en række lovforslag til modernisering og styrkelse af centrale dele af ministeriets lovgivning, herunder forslag til lov om vandløb. Af § 12 fremgik, at der i landzone »skal opretholdes en dyrkningsfri brømme på 2 meter«. I § 18 blev tilvebragt hjemmel for udfærdigelse af regulativer, og efter forslagens § 19, stk. 2, nr. 5, hjemmel for særlige brømmer, hvor det var nødvendigt af hensyn til vedligeholdelse af vandløbene. I bemærkningerne blev særligt fremhævet, at

»Åkanten skal bevares og sikres i en stabil tilstand, så risikoen for udskridninger mindskes, blandt andet i forbindelse med jordbrugets anvendelse af tunge maskiner . . .«

Om mulighederne for erstatning blev udtalt:

»Lovforslaget indeholder ingen bestemmelser om erstatning til de grundejere, hvis ejendom berøres af kravet i

1672

§ 12 om opretholdelse af en dyrkningsfri brømme. Også på baggrund af de hidtil gældende regler må den foreslåede, generelle lovbestemmelse, selv om den er indispensabel, i de altovervejende tilfælde anses som en almindelig regulering af ejendomsrettens grænser. Det kan imidlertid ikke udelukkes, at bestemmelsen i enkelte atypiske tilfælde kan påføre en ejer sådanne tab, at et erstatningskrav kan støttes umiddelbart på Grundlovens § 73 . . .«

Lovforslaget bortfaldt og blev genfremsat i flere omgange, men bortfaldt senest med udløbet af folketingsåret 1990/91.

Den 24. oktober 1991 fremsatte miljøministeren forslag til lov om naturbeskyttelse. Forslaget indeholdt ikke regelforslag vedrørende beskyttelsesbrømmer. Under behandlingen af forslaget i Miljø- og Planlægningsudvalget blev der rejst spørgsmål om indførelse af en bestemmelse om beskyttelsesbrømmer. I forbindelse hermed udfærdigede Skov- og Naturstyrelsen et notat af 22. november 1991, hvor man blandt andet under henvisning til § 12 i det bortfaldne lovforslag om vandløb anførte, at en bestemmelse om beskyttelsesbrømmer teknisk og mest hensigtsmæssigt burde indsættes i en lov om vandløb. I udvalgets betænkning af 12. december 1991 stillede et flertal herefter forslag om ændring af vandløbslovens § 69, således at der indførtes bestemmelse om beskyttelsesbrømmer på 2 meter med mulighed for, at der i regulativer kunne fastsættes en større grænse, hvor det af hensyn til maskinel udførelse af vedligeholdelsesarbejder var nødvendigt. I bemærkningerne til dette forslag blev det anført:

»Den foreslåede bestemmelse angiver, at den dyrkningsfri brømme er en »åkant« som en del af vandløbet. Åkanten skal bevares og sikres i en stabil tilstand, så risikoen for udskridninger mindskes, blandt andet i forbindelse med jordbrugets anvendelse af tunge maskiner. Dette vil resultere i et mindsket behov for omkostningskrævende og miljøbelastende oprensning. Den fysiske vandløbskvalitet vil udvikle sig i overensstemmelse med de hydrauliske kræfter i vandløbet og dermed sikre en vandløbskvalitet, som er tilfredsstillende i både afstrømnings- og miljømæssig henseende.

...

Ændringsforslaget indeholder ingen bestemmelse om erstatning til de grundejere, hvis ejendom berøres af kravet i stk. 1, om opretholdelse af en dyrkningsfri brømme. Indgrebet har karakter af en generel, erstatningsfri regulering«.

Der blev i bemærkningerne vedrørende erstatning endvidere henvist til Justitsministeriets resposum af 10. august 1987.

I tillægsbetænkning af 19. december 1991 blev fremsat forslag til ændret udformning af § 69, således at beskyttelsesbrømmen på de 2 meter nu kun angik »naturlige eller i regionsplanen højt målsatte vandløb og søer«. Det ændrede forslag svarer til den senere vedtagne formulering af § 69. Af bemærkningerne til ændringsforslaget fremgår, at det skønnes, at ca. 30.000 km vandløb er omfattet af bestemmelsen, eller 20.000 - 30.000 km færre vandløb end oprindeligt foreslået. Et

mindretalsforslag om, at udlægning af bræmmer som foreslået skulle ske ved ekspropriation mod fuld erstatning, blev ikke vedtaget.

EF-rådet har den 21. maj 1992 vedtaget direktiv 92/43/EØF om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter. Ifølge art. 10 skal medlemsstaterne bestræbe sig på at »fremme forvaltningen af de elementer i landskabet, der er af afgørende betydning for vilde dyr og planter«.

Parternes argumenter:

Sagsøgerne har til støtte for deres påstand sammenfattende gjort gældende, at de i påstanden citerede lovbestemmelser er et ekspropriativt indgreb, der efter grundlovens § 73 kun kan gennemføres mod fuld erstatning til sagsøgerne, der på grund af lovindgrebet lider et økonomisk tab.

Sagsøgte har til støtte for sin påstand sammenfattende gjort gældende, at de i påstanden citerede lovbestemmelser ikke er et ekspropriativt indgreb, men alene en almindelig regulering af bredejerens råden. Sagsøgte har gjort gældende, at domstolene ved en bedømmelse af sagsøgernes påstand må gå ud fra en formodning om, at lovgivningsmagten har holdt sig inden for grænserne af grundlovens § 73, og at der må kræves en høj grad af sikkerhed for et fejlskøn i så henseende, for at sagsøgerne kan få medhold.

Parterne er enige om, at afgørelsen af, om en lovbestemmelse udgør et ekspropriativt indgreb eller en erstatningsfri regulering, efter teori og praksis beror på et samlet skøn, hvor navnlig 4 kriterier indgår med betydelig vægt:

1. om indgrebet er af generel eller konkret karakter
2. om indgrebet indebærer en overførsel af ejendomsret
3. om indgrebet er begrundet i for samfundet væsentlige og saglige forhold
4. om indgrebets intensitet er betydeligt.

Sagsøgerne har særligt gjort gældende, at sontringen generel/konkret ikke er veldefineret og entydigt fastlagt i teori eller praksis. Selv om et indgreb har en mere generel karakter, er det dog ikke i sig selv ensbetydende med, at indgrebet kan gennemføres uden erstatning. I det foreliggende tilfælde rammer indgrebet de landmænd, der specifikt ejer dyrkningsegnet jord, der støder op til de af loven omfattede vandløb m.v.

Selv om indgrebet ikke indebærer, at sagsøgerne i formel forstand giver afkald på de omhandlede arealer, betyder indgrebet dog ikke desto mindre, at der gribes ind

1673

i en igangværende aktivitet, hvorved de afskæres fra at udnytte jorden til de formål, hvortil den er erhvervet. Den således etablerede passive ejendomsret ændrer ikke det forhold, at sagsøgerne fortsat er forpligtet til at vedligeholde arealerne og betale ejendomsskat vedrørende disse.

Forarbejderne til § 69 taler entydigt om, at motivet til indførelsen af faste bræmmer er et ønske om sikring af »åkanterne«, således at »risikoen for udskridninger mindskes, blandt andet i forbindelse med jordbrugets anvendelse af tunge maskiner«. Det er på intet tidspunkt godtgjort, at denne risiko er reel eller begrundet i påviselige eksempler af væsentlig betydning. Der er heller ikke påvist belæg for, at en mulig risiko skulle være relevant reduceret ved en udvidelse af bræmme-kanten fra den tidligere de facto gældende bræmme på ca. 1 meter til nu 2 meter. Hvis en sådan risiko konkret skulle være til stede, har der i mange år været hjemmel til gennem regulativer efter en konkret vurdering at fastlægge bredere bræmmer. Efter sagsøgernes opfattelse beror lovbestemmelsen langt snarere på visse gruppers almindelige interesse i at skabe »grønne områder« på bekostning af de berørte landmænds interesse i at dyrke den jord, de har købt og betalt. Det er under alle omstændigheder ikke sagligt at påberåbe sig miljømæssige begrundelser, som ikke fremgår af lovmotiverne til vandløbslovens § 69. Der kan ikke med føje henvises til Rådets direktiv 92/43/EØF, som først blev vedtaget den 21. maj 1992, og som i øvrigt for så vidt angår

vandløb m.v. synes at sigte mod bevarelse og vedligeholdelse af anderledes store og overordnede floder og centrale vandløb.

Indgrebet har reel karakter af en fredning. Ud over at sagsøgerne som anført fortsat skal betale ejendomsskat for de berørte arealer og vedligeholde dem, er der ved forbudet mod dyrkning m.v. påført sagsøgerne et direkte økonomisk tab.

Sagsøgte har nærmere anført, at vandløbslovgivningen i mere end 100 år har opereret med beskyttelsesbræmmer. Disse bræmmer har oprindeligt i mange tilfælde været fastsat til 2 alen, 1,25 m, eller mere. Specielt for sagsøgeren Ole Fuglsang, for hvem regulativer i en lang årrække har begrænset brugen af vandløbskanten, udgør den nye lovregel ingen særlig forskel. Overordnet er der ved den nye § 69 sket en videreførelse og modernisering af reglerne om beskyttelsesbræmmer, og bestemmelsen indeholder kun en beskedent ændring af den rådighedsbegrænsning, der i forvejen gælder i medfør af gældende lovgivning. Ændringen er mere teknisk end reel, idet mange regulativer over hele landet i forvejen opererede med en 2 meters grænse efter vandløbsmyndighedens bestemmelse. Rådighedsbegrænsningen er ved loven nu gjort generel, således at den berører alle bredejere af de omhandlede vandløb m.v.

Ved vurderingen af begrundelsen for reglen er det af afgørende betydning at sammenholde argumentationen, som den har udviklet sig fra miljøministerens redegørelse af 29. november 1985 indtil den endelige vedtagelse af § 69 i slutningen af 1991. Mange hensyn har spillet ind, men det har været et gennemgående træk for al den lovgivning, Miljøministeriet har forberedt i den anførte periode, at man tilsigtede en øget varetagelse af miljøinteresser i videre forstand, og for vandløbslovgivningen særligt varetagelse af livsbetingelser for plante- og dyrelivet. Sagsøgte har herved særlig henvist til miljøministerens bemærkninger til lovforslaget af 1988 om ændring af naturfredningsloven, hvor bræmmernes betydning for plante- og dyrelivet og deres betydning som bufferzone for den jorderosion, som er tiltaget gennem de senere år. Der er således ikke baggrund for en antagelse om, at indførelsen af faste bræmmer alene var begrundet i hensynet til risiko for udskridning, som specielt er angivet i bemærkningerne i betænkningen og tillægsbetænkningen i december 1991. Det direktiv, som EF-rådet endeligt vedtog den 21. maj 1992 efter forslag fra EF-kommissionen, viser, at man i Europa er opmærksom på bevarelsen af vandløb m.v. og disses pleje. Vedtagelsen af § 69 er således båret af saglig hensyntagen til vægtige samfundsmæssige interesser.

For sagsøgerne har den øgede rådighedsbegrænsning resulteret i tab, der i større sammenhæng må anses som ganske uvæsentlig, og som efter et samlet skøn ikke kan begrunde erstatning.

Landsrettens bemærkninger:

Det må ved sagens afgørelse lægges til grund, at der i en meget lang årrække har eksisteret en vis rådighedsbegrænsning med hensyn til dyrkning m.v. ved visse vandløb og søer, og at den generelle udvidelse heraf, der nu har fundet sted ved vedtagelsen af vandløbslovens § 69, og som berører alle bredejere, har et begrænset omfang. Når dertil kommer, at indgrebet må anses for begrundet i væsentlige samfundsmæssige hensyn, findes sagsøgte at burde gives medhold i, at bestemmelsen er indsat som led i en erstatningsfri regulering af ejendomsretten.

I sagsomkostninger for landsretten skal sagsøgerne, Dansk Familielandbrug og De Danske Landboforeninger som mandatar for Ole Fuglsang og Jens Erik Nielsen, betale 30.000 kr. til sagsøgte, Miljøministeriet.

Højesterets dom.

I tidligere instans er afsagt dom af Østre Landsrets 6. afdeling den 18. oktober 1996.

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Kiil, Hornslet, Jørgen Nørgaard, Walsøe og Søgaard.

Appellanterne, Dansk Familielandbrug og De Danske Landboforeninger som mandatar for Ole Fuglsang og Jens Erik Nielsen, har gentaget deres påstand og har under domsforhandlingen tilkendegivet, at der med formuleringen ønskes en generel stillingtagen til lovens karakter.

Indstævnte, Miljø- og Energiministeriet, har påstået

1674

stadfæstelse og har herved anført, at Højesteret - således som sagen er anlagt - alene kan tage stilling til, om loven i forhold til Ole Fuglsang og Jens Erik Nielsen udgør et ekspropriativt indgreb.

Af rapporter fra Hedeselskabet, Danmarks Miljøundersøgelser og Statens Planteavlsvforsøg fra årene 1994-1996 fremgår, at etablering af dyrkningfri bræmmer på 2 m eller mere langs vandløb er egnet til væsentligt at forøge vandløbenes beskyttelse mod overfladeafstrømmende jord, fosfor og kvælstof m.v. og egnet til at forebygge, at betydelige rensningsudgifter skal afholdes.

Højesterets bemærkninger.

Samtlige dommere udtaler:

Allerede fordi det må anses for utvivlsomt, at bestemmelsen i vandløbslovens § 69, stk. 1, om dyrkningsfri bræmmer på 2 m for en række bredejere indebærer indgreb af en så ringe intensitet, at det ikke vil være et ekspropriativt indgreb, kan appellanterne ikke få medhold i den nedlagte påstand, således som denne er formuleret.

Dommer Walsøe udtaler herefter:

Jeg stemmer med denne begrundelse for at stadfæste dommen, idet jeg med den af appellanterne nedlagte påstand ikke finder, at der er grundlag for at tage stilling til Ole Fuglsang og Jens Erik Niensens konkrete sager.

Fire dommere - Kiil, Hornslet, Jørgen Nørgaard og Søgaard - udtaler yderligere:

Vi tiltræder, at ændringen af vandløbsloven heller ikke i relation til Ole Fuglsang og Jens Erik Nielsen - som i denne forbindelse begge repræsenterer bredejerinteresser i et typisk omfang - er et ekspropriativt indgreb. Der er herved lagt vægt på, at indgrebet må anses for velbegrundet deri, at dyrkning af vandløbsnære arealer - som også antaget ved lovens vedtagelse - betyder en væsentlig forøgelse af risikoen for forurening af vandløb med betydelige rensningsudgifter til følge. Herefter og af de grunde, der i øvrigt er anført af landsretten, stemmer også vi for at stadfæste dommen.

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom stadfæstes.

I sagsomkostninger for Højesteret skal appellanterne, Dansk Familielandbrug og De Danske Landboforeninger som mandatar for Ole Fuglsang og Jens Erik Nielsen, betale 40.000 kr. til indstævnte, Miljø- og Energiministeriet.

De idømte sagsomkostningsbeløb skal betales inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse.

1. FT 1985-86, F sp. 3286, 3291 ff, FT 1986-87, F sp. 7962 ff, B sp. 2857 ff, FT 1987-88, F sp. 4177 ff, A sp. 4193 ff, 4227 ff, FT 1989-90, A sp. 4477 ff, 4515 f, FT 1991-92, F sp. 941, 1312 ff, B sp. 245 ff, 533 ff, U 1965.293 H, jf. Schaumburg i U 1965 B s. 241, U 1972.189 Ø, U 1972.192 Ø, U 1981.394 H, jf. Weber i U 1981 B s. 300, U 1987.281 H, jf. Riis i U 1987 B s. 281, U 1994.29 H, U 1997.157 H, Poul Andersen: Dansk Statsforfatningsret (1954) s. 716 ff, Ross: Statsforfatningsret 2 (1983) s. 655 ff, Max Sørensen: Statsforfatningsret (1969) s. 385 ff, Zahle: Dansk Forfatningsret 3 (1997) s. 161 ff, Friis Jensen i Miljørettens grundspørgsmål (1994) s. 152 ff samt Helle T. Anker: Miljøretlig regulering på landbrugsområdet (1996) s. 271 ff, 286 ff.